



Недостатні процесуальні гарантії проти упередженості у справі Вищої судової ради Вірменії

Справа «[Сурен Антонян проти Вірменії](#)» (Suren Antonyan v. Armenia) (заява № 20140/23) стосувалася звільнення пана Антоняна з посади судді Вищою судовою радою у січні 2023 року. Він був призначений суддею цивільної та адміністративної палати Касаційного суду у 2009 році з терміном повноважень до досягнення ним 65-річного віку.

У сьогоднішньому рішенні Палати¹ у цій справі Європейський суд з прав людини одноголосно постановив, що мало місце:

порушення статті 6 § 1 Європейської конвенції з прав людини щодо стверджуваної відсутності неупередженості Голови Вищої судової ради, а також

відсутність порушення статті 6 § 1 (право на справедливий судовий розгляд) щодо стверджуваної відсутності незалежності Вищої судової ради а також щодо стверджуваної відсутності доступу пана Антоняна до суду.

Суд, зокрема, встановив, що спосіб призначення членів Вищої судової ради, які не є суддями, не може бути визнаний таким, що поставив під загрозу її незалежність. Зокрема, існуючі інституційні та операційні механізми забезпечували достатні формальні гарантії, а Вища судова рада діяла як «суд» для цілей статті 6 § 1. Водночас Суд встановив, що Вища судова рада не змогла розвіяти обґрунтовані сумніви пана Антоняна щодо неупередженості її голови і що йому не було надано достатніх процесуальних гарантій у цьому відношенні.

Основні факти

Заявник, Сурен Антонян, є громадянином Вірменії, який народився в 1969 році і проживає в Єревані.

У 2018 році у Вірменії була створена Вища судова рада («*Вища судова рада*») - ВСР, яка відповідає за прийняття рішень щодо дисциплінарних заходів щодо суддів, включаючи звільнення. Вона складається з п'яти суддів і п'яти членів, які не є суддями, які призначаються на п'ятирічний термін без права поновлення. Суддівські члени обираються Загальними зборами суддів, тобто їхніми колегами, тоді як члени, які не були суддями висуваються політичними групами і обираються Національними зборами.

У 2009 році пан Антонян був призначений суддею цивільної та адміністративної палати Касаційного цивільного суду безстроково, до досягнення 65-річного віку. Він був звільнений з цієї посади Вищою судовою радою у січні 2023 року. Це відбулося в контексті розслідування

1. Відповідно до статей 43 і 44 Конвенції, рішення цієї палати не є остаточним. Протягом тримісячного строку після його винесення будь-яка сторона може звернутися з клопотанням про передачу справи на розгляд Великої палати Суду. У разі надходження такого запиту, колегія з п'яти суддів розглядає, чи заслуговує справа на подальший розгляд. У такому випадку Велика палата розглядає справу і вносить остаточне рішення. Якщо запит про передачу справи на розгляд відхиляється, рішення Палати стає остаточним у той самий день. Як тільки рішення набуває статусу остаточного, воно передається до Комітету міністрів Ради Європи для нагляду за його виконанням.

щодо скасування Касаційним судом остаточного судового рішення у майновому спорі. Таке скасування було предметом розгляду у справі «[Амірханян проти Вірменії](#)» (№ 22343/08), де Європейський суд встановив порушення пункту 1 статті 6 (право на справедливий судовий розгляд) та статті 1 Протоколу № 1 (захист власності). Зокрема, Суд постановив, що, прийнявши до розгляду іншу апеляцію, подану тією ж стороною, і задовольнивши її, Касаційний суд скасував остаточне рішення, винесене на користь пана Амірханяна в майновому спорі, і тим самим порушив принцип «*справу вирішено*» (res judicata) і незаконно позбавив пана Амірханяна його власності. Пан Антонян входив до складу суддівської колегії цього суду.

30 листопада 2022 року тодішній виконувач обов'язків міністра юстиції Г.М. прийняв рішення про відкриття дисциплінарного провадження проти пана Антоняна і згодом звернувся до ВСР з проханням визначити його дисциплінарну відповідальність. 18 січня 2023 року пан Антонян подав заяву про відвід голови К.А. зі складу колегії ВСР, стверджуючи, зокрема, що він є упередженим, оскільки є другом і колишнім колегою Г.М. - до свого призначення до ВСР К.А. обіймав посаду міністра юстиції і призначив Г.М. своїм заступником. Він також стверджував, що загальновідомо, що Г.М. і дружина К.А. мали економічні зв'язки, володіючи відповідно 60% і 40% акцій місцевої юридичної фірми.

26 січня 2023 року ВСР задовольнила заяву Г.М. та одногосно прийняла рішення про припинення повноважень пана Антоняна у зв'язку з істотним дисциплінарним порушенням, передбаченим пунктом 6 частини 1 статті 142(6)(1) Кримінально-процесуального кодексу. Він відхилив його заяву про відвід К.А., зазначивши, що економічний інтерес може бути присутнім лише тоді, коли одна зі сторін має суттєві важелі впливу, що безпосередньо впливають на фінансові інтереси судді або його близького родича. Суд постановив, що загальновідомі факти, наведені паном Антоняном, самі по собі не є достатніми для того, щоб зробити висновок про упередженість К.А. Рішення про припинення повноважень пана Антоняна набуло чинності негайно і є остаточним, без можливості оскарження.

Скарги, процедура та склад Суду

Посилаючись на статтю 6 § 1 (право на справедливий судовий розгляд), пан Антонян скаржився, що Вища судова рада не є «незалежним і неупередженим судом», оскільки її члени, які не є суддями, були висунуті та обрані за процедурою, яка не ґрунтується на заслугах, не є прозорою і нібито політизованою. Він також стверджував, що його голова не був неупередженим. З огляду на неможливість оскаржити своє звільнення Вищою судовою радою, пан Антонян також поскаржився на те, що йому було відмовлено у праві доступу до суду.

Заява була подана до Європейського суду з прав людини 16 травня 2023 року.

Рішення було винесено колегією з семи суддів у наступному складі:

Маттіас Гійомар (Франція), *Президент*,
Армен Арутюнян (Вірменія),
Стефані Муру-Вікстрьом (Монако),
Джільберто Фелічі (Сан-Марино),
Андреас Цунд (Швейцарія),
Катержина Шимачкова (Чеська Республіка),
Микола Гнатовський (Україна),

а також Віктор Соловейчик, *Секретар відділу*.

Рішення Суду

Article 6 § 1

Суд зазначив, що його завданням не було вирішувати будь-які можливі питання, що впливають з того факту, що пана Антоняна було звільнено за те, що він вирішив як суддя. Він повинен був перевірити, чи ВСР дотримується вимог «незалежного та безстороннього суду».

Суд дійшов висновку, що ВСР можна вважати «трибуналом» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції. Вона мала повну юрисдикцію приймати рішення про дисциплінарну відповідальність пана Антоняна, і провадження було здійснено відповідно до процедури, передбаченої законом. Рішення, які мали бути вмотивованими, були остаточними та обов'язковими до виконання.

Вирішуючи питання про те, чи був він «незалежним судом», Суд погодився з паном Антоняном, що надання можливості всім потенційним кандидатам подавати заявки на посаду члена ВСР, що не є суддею, буде сприяти подальшому підвищенню прозорості процедури призначення. Однак, на думку Суду, не можна стверджувати, що спосіб призначення членів, які не є суддями, не може вважатися таким, що скомпрометував незалежність Вищої ради. Зокрема, інституційні та операційні механізми, що існують, забезпечують гарантії проти будь-якого неправомірного впливу законодавчої влади, а сам процес є прозорим і таким, що ґрунтується на особистих якостях кандидатів. Хоча неучасть у політиці протягом розумного періоду перед призначенням до ВСР була б бажаною, той факт, що члени, які не є суддями займали високі посади у виконавчій владі безпосередньо перед призначенням, не є достатнім для того, щоб стверджувати, що незалежність ВСР була скомпрометована.

Хоча аргументи пана Антоняна, а саме щодо недостатньої участі опозиції у процесі відбору членів, які не є суддями, викликали певне занепокоєння з точки зору вимог пункту 1 статті 6 Конвенції, Суд не зміг дійти висновку, що ВСР не була незалежною. Не було надано жодних доказів того, що призначення членів, які не є суддями, які розглядали справу пана Антоняна, було запламоване політичним впливом. Суд не побачив жодного питання щодо кількості членів-суддів та членів, які не є суддями, а також був задоволений суворими інституційними гарантіями, які існували для забезпечення захисту ВСР як від внутрішнього, так і від зовнішнього тиску. Оскільки ніщо не свідчило про те, що наявні гарантії були лише теоретичними і не діяли на практиці, Суд дійшов висновку, що ВСР відповідає формальним вимогам «незалежного суду» згідно з пунктом 1 статті 6 Конвенції.

Що стосується скарги пана Антоняна на те, що йому було відмовлено у праві на доступ до суду через неможливість подати апеляцію, Суд повторив, що ВСР діяла як «суд» для цілей статті 6 § 1, і відсутність подальшого перегляду її рішень у судах загальної юрисдикції не є проблемою. Таким чином, порушення прав пана Антоняна з цього приводу не було.

Що стосується того, чи була ВСР неупередженою через участь голови К.А., Суд вважає, що близькі стосунки між Г.М. та К.А. цілком могли викликати побоювання щодо неупередженості К.А.. Суд зазначив, що К.А. не довів свою дружбу і ділові зв'язки своєї дружини з Г.М. до відома ВСР, як він повинен був це зробити. Навіть за відсутності прямого фінансового зв'язку між К.А. та Г.М., той факт, що вони були друзями і що дружина К.А. та Г.М. мали спільні бізнес-інтереси, мав би насторожити К.А. щодо можливості того, що його неупередженість може бути поставлена під сумнів. З огляду на це, ВСР мала б серйозно розглянути заяву пана Антоняна про відвід К.А.

Суд не переконала аргументація ВСР про те, що відсутність неупередженості лише одного члена суддівської колегії не може ставити під сумнів неупередженість усього складу. Крім того, К.А. був головою ВСР і *доповідачем* у справі пана Антоняна, який вів дебати, що становило

додаткову обставину, несумісну з видимістю неупередженості. Більше того, ВСР розглянула лише аргументи пана Антоняна про економічні зв'язки між К.А. та дружиною Г.М., не надавши жодної відповіді на його конкретні аргументи щодо близьких особистих стосунків К.А. та Г.М. та їхнього потенційного впливу на прийняття К.А. рішень у його справі. Відвід К.А. все одно дозволив би ВСР розглянути справу пана Антоняна і винести рішення, оскільки для цього була б достатня присутність лише шести з восьми членів колегії ВСР, що виносила рішення.

Суд встановив, що ВСР не змогла розвіяти обґрунтовані сумніви пана Антоняна щодо неупередженості її голови і що йому не було надано достатніх процесуальних гарантій у цьому відношенні. Суду не було необхідності вирішувати, чи, як стверджував пан Антонян, К.А. керував складом ВСР, щоб вона зайняла певну позицію у його справі.

Відповідно, мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Справедлива сатисфакція (стаття 41)

Що стосується матеріальної шкоди, Суд вважає, що найбільш прийнятною формою відшкодування буде відновлення провадження у справі відповідно до вимог пункту 1 статті 6 Конвенції, якщо пан Антонян подасть відповідну заяву.

Суд постановив, що Вірменія повинна виплатити пану Антоняну 3 600 євро (EUR) відшкодування моральної шкоди та 1 420 євро відшкодування судових витрат.

Рішення суду доступне лише англійською мовою.

Цей прес-реліз є документом, підготовленим Секретаріатом Суду. Він не є обов'язковим для Суду. Рішення, постанови та додаткову інформацію про Суд можна знайти на сайті www.echr.coe.int. Щоб отримувати прес-релізи Суду, будь ласка, підпишіться тут: www.echr.coe.int/RSS/en або слідкуйте за нами в X (Twitter) [@ECHR_CEDH](https://twitter.com/ECHR_CEDH).

Контакти для преси echrpess@echr.coe.int |

тел.: +33 3 90 21 42 08

Ми будемо раді отримати журналістські запити електронною поштою або телефоном.

Джейн Свіфт (тел.: + 33 3 88 41 29 04)

Трейсі Тернер-Трец (тел.: + 33 3 88 41 35 30)

Деніс Ламберт (тел.: + 33 3 90 21 41 09 09)

Інчі Ертекін (тел.: + 33 3 90 21 55 30)

Ніл Конноллі (тел.: + 33 3 90 21 48 05)

Європейський суд з прав людини був створений у Страсбурзі державами-членами Ради Європи в 1959 році для розгляду заявлених порушень Європейської конвенції з прав людини 1950 року.